

Peter Elmlund

16 år
1971

Den farlige Flynt

Forman sätter yxan i socialstaten, därav upprördheten över den snuskige Flynt, gissar Peter Elmlund.

Debatten rasar om *Larry Flynt - skandalernas man*, Milos Formans film om den tvärlige grundaren av porrindringen Hustler. Framförallt är det feminister som protesterar. De retar sig på att film-dramaturgin används så att publiken känner sympati för skurken, på att filmen är dokumentär i vissa avseenden och tendentiös i andra och - lustigt nog - på att det är för lite sex och snusk, så att den publiken inte förstår hur hemsk *Larry Flynt* egentligen är.

Kronika

Det är alltså filmens förhållande till verkligheten som är huvudnumret, inte filmen i sig. Men tekniken att frisera det faktiska händelseförloppet är gammal. En lång rad kungar, frihetshjältar, westernskurkar, generaler, präster och andra har gestaltats med samma konstnärliga förskjutning och förtätning som *Larry Flynt* - utan att det gett upphov till några ramaskrin. I undantagsfall händer det dock att någon enskilda regissör lyckas reta upp folk genom att presentera en alltför avvikande bild.

Slutsatsen blir att man får använda pseudodokumentären som ett medel i det konstnärliga skapandet, om och endast om man följer den allmänna moralen. Det är verkligen en givande diskussion.

En utomordentlig film

Själv tycker jag *Larry Flynt* är en utomordentlig film, en av de bästa jag sett på 90-talet. Den är varm, rörande, rolig, spännande, spirituellt, provocerande och omtalande. I en tid av förlamande politisk korrekthet känns det oenkligen befriande att identifiera sig med en vilt knulande porrkung, som inte råds vare sig fångelse eller dårhus i kampen för yttrandefrihet.

En del filmkritiker har reagerat på den pastischartade skildringen av huvudpersonernas själsliga utveckling, men avskandnaden av psykologiska förklaringar är i mitt tycke en av filmens främsta förtjänster. Inledningsscenen, när Larry kastar en kruka i huvudet på sin alkoholiserade far, är inte ett klichéartat exempel på miljödeterminering, utan ett nöjsamt konstaterande att pojken är född med balls.

Larry Flynts och hustrun Altheas starka sexualitet framstår i

filmerna som mer eller mindre naturgiven och egentligen tror jag att det är vad som upprör kvinnörelsen mest, även om debatten på ytan kommit att handla om verklighetsförskjutning. Den mest hörbara riktningen inom feminismen utgår från en helt oblogisk syn på människan. Hjärnan antages vid födseln vara ett blankt papper varför alla könsskillnader kan förklaras i sociala termer. Då pornografi enligt denna lära bekräftar en gammaldags kvinno-syn, blir en antydning att vissa män och kvinnor på grund av medfödd sexuell preferens söker sig till pornografiska miljöer djupt stötande.

Hjärnan som tabula rasa

Idén om hjärnan som en *tabula rasa* är en av 1900-talets mest seglivade tankefigurer och intimt förknippad med det västerländska välfärdssyftet. Efter andra världskriget kom genombrottet, då associationerna till nazismen tabuiserade biologiska resonemang om människan. Därför kunde tanken i slutet av 50-talet upphöjas till offentlig sanning i FN-rapporten *Statement on Race*. Antropologen Ashley Montagu slog där med stor auktoritet fast, att allt vad människan är kommer från kulturen. Inom amerikansk-sociologi häskade samtidigt "den nya optimismen" som lovade att "alla människor kan lära sig allting".

Elitens rätt att styra

Den framväxande eliten i socialstaten var inte sen att utnyttja dessa strömningar för att motivera sin rätt att styra, manipulera och lägga livet till rätta. Med rätt miljö och rätt utbildning kunde människan omprogrammeras.

Den är typiskt att just när denna extrema ståndpunkt förlorar inflytande, på grund av att sociobiologins och hjärnforskningens mer nyanserade synsätt får allt fler anhängare, dyker den upp som perversion i form av den politiskt korrekta rörelsen. I ett sista desperat försök att försvara den överförfinade *tabula rasa*-idén, grundbulten i det elitära välfärdssystemet, försöker man skydda sig mot vulgära och förmement samhällsupplösande yttringar genom inskränkningar i yttrandefriheten.

Diskussionen om rätten att ge ut porrindringen Hustler berör många känsliga områden - pornografi, yttrandefrihet och människans natur. Jag tror därför att *Larry Flynt - skandalernas man* kommer att parkera sig på klassikerlistan. Som svensk undersäte bör du absolut ta del av vulgaritetens befriande sida. Se filmen.

Mat och mord är en oslagbar kombination på nattgysbordet. Mats Gellerfelt har gjort ett fynd.

Det finns en litteraturgenre som ligger någonstans mitt emellan den "fina" litteraturen och populärlit, och som utmärker sig för frejdiga och förförande fabulering i fiktionens och det faktiskt inträffades gränsländ och där författarna visar upp en enorm lärdom i de mest aparta ämnen, en lärdom som därtill inte sällan är delvis påhittad.

Skönlitteratur

John Lanchester
Njutningens pris
Öv: Nille Lindgren.
Bonniers, 1996

Den mest kände exponenten för den sortens sofistikerade underhållningsromaner torde vara Umberto Eco, men här finns också yngre förmågor som Allen Kurzweil med *En studie i sällsamheter* och Lawrence Norfolk med *Lempi-riets lexikon* och den fantastiska

Frågor som inte ställs

Den vanligaste frågan i svenska medier är den som aldrig ställs: den uppföljande, borrande, fördypande. I stället för att gå vidare i ämnet går intervjuerna vidare i kollegieblocket. Det förbereda betas av Samspelet uteblir.

Mediavinkeln

Ett färskt exempel finns i SvD Närringsliv (28/2), där reportrarna Harry Amster och Håkan Forsberg lämnar handelsminister Pagrotsky i fred att prata på. Apropå de 101 direktörernas artikel beklagar sig Pagrotsky över att dessa inte längre bryr sig om inflation och räntor utan koncentrerar sig på "saker som, såvitt jag kan förstå, är mer privatekonomiska".

Och såvitt man som läsare kan förstå instämmer intervjuarna i åsikten att regeln om forskotts-inbetalning av moms, arbets-givaraktens förlängning i sjuk-försäkring, värnskatten, EMU och forskningspolitiken - dvs de sakfrågor som direktörerna tog upp - i första hand har med privatekonomi att göra. De ställer i varje fall ingen följdfråga. Och låt gå för värnskatten. Men det andra? EMU? Forskning?

"Företagsklimatet i Sverige har förbättrats markant", fortsätter Pagrotsky. Jaha, säger journalisterna och frågar - inte - om den halva miljonen arbetslösa eller Sveriges fria fall på listan över världens rikaste nationer.

KLAS HELMUT FÅSAN

Gourmet på villovägar

efterföljaren *The Pope's Rhinoceros*. Till denna skara har förre matkritikern och numera biträdande chefredaktören för *The London Review of Books*, John Lanchester, sällt sig med en inte mindre underhållande, förföriskt förädis skräna, *Njutningens pris*. Det är knappast stor litteratur det är frågan om, lika litet som i de andra författarnas fall, men fabulöst rolig läsning, särskilt för dem som är passionerat intresserade av gastronomi och oenologi, det vill säga de rätt ovetenskapliga vetenskaperna om matens och vinets fröjder.

Gastronom och roué

Denna fascinerande skräna handlar om den snobbige och människoföraktande engelske gastronomen och rouén Tarquin Winot, numera bosatt i Provence. Romanen är komponerad som en kokbok, där avdelningarna följer årstiderna och vart kapitel benämns efter en för säsongen lämplig spis. Det vattnas onekligen i munnen! Vidare rör det sig om en gastronomisk reseberättelse i det franska mat- och dryck-paradis, säkert inspirerad av Joseph Wechsbergs överträffade *Blå fjell och svart tryffel*.

Som i alla filosofiskt anlagda böcker av detta slag generaliseras det hej vilt kring det egentliga ämnet och om nationaliteter och sociala skikt, på ett arrogant och roande cyniskt vis, ägnat att ställa huvudpersonen i mindre sympatisk dager. Denna sortens kvasifilosofierande har hos Lanchester direkt anknytning till de fysiologiböcker, som nådde en stor marknad särskilt i Frankrike under första hälften av 1800-talet. Själve Balzac fuskade i genren, bekant är hans *Ätenskapsfysiologi* (1829).

Brillat-Savarins matbibel

Den lättinnigt kvasivetenskapliga, aforistiskt tillspetsade skrift som ligger till grund för Lanchesters och Winots reflexioner kring bordets hävor är emellertid Brillat-Savarins klassiska matbibel *Smakens fysiologi* (1825), där författaren tvärsäkert och något grovt men elegant generaliserande talar om vad som gäller för den som vill vara gastronom ("En måltid utan ost är som en skönhet med ett öga").

Njutningens pris är emellertid också en sorts deckare eller thriller. Vi följer Winot under hans

mystiska resa genom Frankrike, där han bland annat uppträder förklädd och förföljer ett ungt par. Under resans gång berättar han om sin uppväxt, om föräldrarna, om sin bror den berömda skulptören, om deras irländska *nanny* som fick sparken efter att ha stulit mrs Winots örhänger, om en hastigt avliden hamster, om den försupne norske kocken Mitthaug och andra. Oroväckande nog tycks de flesta personer i den gode finsmakarens närhet ha en tendens att dö knall och fall. Varför, undrar man?

Njutningens pris är en härligt underhållande blandning av deckare, gastronomisk rese-skildring, kvasifilosofisk konstessä och parodi på den hejdlösa gourmetjargong som frodas i den gastronomiska litteraturen.

Som i en thriller läggs här ut spår, viktiga saker ilar hastigt förbi för att senare utvecklas helt och hållet för att skriva upp takten inför den spännande finalen. Winot är verkligen inbegreppet av den depraverade njutningsmänniskan med renässansdrag! För en intervjuande akademiker som arbetar på en bok om brodern skulptören, utlägger han sin konstfilosofi - det verkligt förmåliga konstverket, menar han, är ofullbordat och finns egentligen bara i fantasivärlden. Vi får så småningom ta del av de praktiska konsekvenserna av denna filosofi.

Njutningens pris är härligt underhållande läsning som en blandning av deckare, gastronomisk rese-skildring, kokbok, kvasifilosofisk konstessä och inte minst parodi på den hejdlösa gourmetjargong som frodas i den gastronomiska litteraturen. Den är kanske inte höstens mest djupsinniga roman, men den torde vara en av de elegantaste, mest kunskaps-mättade och roligaste.

Entertainment således, som gjord för oss som inte kan se en kokbok utan att börja drägla som Pavlovs hundar.

MATS GELLERFELT

LINDSTROM

